

L'experiència mostra que, per tenir èxit, l'estratègia de les intervencions en aquestes àrees ha de ser integral, és a dir, abandonar les aproximacions i adreçar-se a un ventall extens de temes. Així, podran acollir-se al finançament previst intervencions de millora dels espais públics, de dotació dels espais verds, de provisió d'equipaments, de rehabilitació dels edificis, d'accessibilitat, d'estalvi energètic, d'incorporació de les xarxes de tecnologia de la informació, d'equitat social, edat i gènere en l'ús de l'espai urbà, així com de desenvolupament econòmic i social. El programa s'adreça de manera prioritària a les àrees on es combinen problemes d'evolució urbanística, pèrdua o creixement massa accelerat de la població i mancances econòmiques i socials. Es tracta normalment de centres històrics, de polígons d'habitatge dels anys seixanta i setanta i d'àrees nascudes de processos d'urbanització marginal. Moltes d'aquestes àrees estan situades en les poblacions més denses i poblades de Catalunya. Però ens equivocaríem si penséssim que la problemàtica afecta només les ciutats més grans. Són moltes les viles mitjanes i les capitals comarcals que veuen amb preocupació l'evolució dels seus centres històrics.

Un bon nombre d'ajuntaments catalans ja han desenvolupat projectes de gran interès per tractar la

problemàtica de la rehabilitació urbana, projectes que han topat, sovint, amb dificultats de finançament. Ara els ajuntaments interessats podran presentar les seves iniciatives i una comissió integrada per representants de la Generalitat, els governs locals i associacions ciutadanes determinarà l'assignació d'acord amb la problemàtica existent, la bondat de la proposta i l'equitat territorial. Els mateixos ajuntaments seran els encarregats d'executar els projectes, cada un dels quals haurà de ser enllestit en un període de quatre anys. Així, doncs, el lema més adient per al programa no seria tant "suport per a barris amb problemes", com "suport per a barris amb projectes". Fa quaranta anys, Henri Lefebvre va enunciar que, entre els drets bàsics dels ciutadans, al costat del dret a la llibertat, al treball, a la salut o a l'educació, se n'hauria d'incloure un altre: el "dret a la ciutat". És a dir, el dret dels ciutadans a viure en territoris propicis a la convivència i rics d'usos diversos, en els quals l'espai i els equipaments públics siguin factors de desenvolupament col·lectiu i individual. El dret de tots a gaudir d'un entorn segur que afavoreixi el progrés personal, la cohesió social i la identitat cultural. La defensa d'aquest dret és l'objectiu central de la primera llei del nou Govern de Catalunya.

*Article publicat al diari *AVUI* el 19 de març de 2004

Oscar Rebollo

Professor de Sociologia. Universitat Autònoma de Barcelona

LA PLANIFICACIÓ PARTICIPATIVA PER A LA TRANSFORMACIÓ URBANA

Sense cap mena de dubte, la millora de les condicions de vida en els barris més desfavorits de les ciutats depèn en bona mesura del fet que les administracions destinin fons públics a rehabilitar-les urbanísticament i residencialment per mitjà de l'impuls de mesures i programes socials. Per tant, benvingut sigui el fons d'ajudes als municipis que suposa la Llei de millora de barris (2/2004) del Departament de Política Territorial. Un fons que, tal com s'especifica en el desenvolupament reglamentari i programàtic de la Llei, es concep com a instrument financer per a donar suport als programes de rehabilitació integral de barris que redactin i impulsin els ajuntaments. Però la qüestió avui dia rau en el fet de saber si és només qüestió de diners o si el problema dels barris en crisi requereix, potser amb més importància i urgència, estratègies i metodologies d'intervenció innovadores que, a més de més recursos, incorporin també més agents compromesos amb la transformació urbana i molt especialment amb els residents mateixos i amb els agents comunitaris del territori.

Les institucions democràtiques, en especial els ajuntaments, ja fa temps que inverteixen recursos

al nostre país per a la millora de les perifèries urbanes, de nuclis antics degradats i de barris en crisi. És just reconèixer que en els darrers vint-i-cinc anys s'ha fet un bon rentat de cara en molts barris que ara, a més de tenir carrers asfaltats i il·luminats, també disposen d'una creixent dotació d'equipaments educatius, sanitaris, esportius i cívics, amb un espai públic millorat i amb un parc d'habitatge públic relativament ben mantingut. Però també tenim experiència acumulada en les nostres ciutats que molts d'aquests barris han millorat ostensiblement sobre la base de dinàmiques de renovació dels residents i d'expulsió de la població resident tradicional, que passa a viure en altres barris d'altres ciutats i transporten en les seves maletes els problemes de sempre; i també tenim experiències de barris que, en no haver estat sotmesos a dinàmiques d'expulsió poblacional, esdevenen un pou sense fons en què s'abocuen recursos públics d'una eficiència força qüestionable, ja que al mateix ritme en què la urbanització es millora també es degrada perquè costa molt mantenir l'espai públic, perquè hi creix la població purament dependent de programes socials, perquè els períodes de crisi o de recessió

econòmica suposen retrocessos enormes dels processos de millora i perquè solen ser, a més, centres de recepció dels expulsats d'altres llocs, perquè les dinàmiques poblacionals associades a la cohesió social, d'envelliment i migratòries, sobretot, no es tradueixen fàcilment en infraestructures i perquè, en definitiva, la modificació d'algunes condicions estructurals, residencials i urbanístiques ha demostrat no ser garantia de canvis culturals pel que fa a hàbits, relacions, actituds, civisme, violència, etc. Què hem de fer, aleshores?

Potser ja és hora, com dèiem, de plantejar-nos un canvi veritable pel que fa a les estratègies d'intervenció. No ens referim a un salt en el buit, ja que disposem de prou experiència acumulada en diversos llocs sobre processos de transformació urbana que

No ens referim a participació, ens referim a transformació participativa i comunitària

han fonamentat l'èxit obtingut en "altres maneres de fer les coses" que, segurament, just és reconèixer-ho, són més difícils d'aconseguir que els diners: ens referim a altres maneres de relació i de cooperació entre administracions i entre departaments d'una mateixa Administració, a altres maneres de cooperar i de col·laborar entre serveis públics (escoles, centres de salut, centres d'assistència social, equipaments de proximitat) i professionals i a altres maneres de relació i a altres protagonismes per part de la comunitat.

La planificació-acció participativa per a la transformació dels entorns urbans es fonamenta en la necessitat d'ampliar el ventall d'actors que intervien i s'impliquen en els processos de millora (tant en les fases de diagnòstic i propostes, com en

l'acció transformadora en si mateixa) i en l'establiment d'altres maneres de fer i relacionar-se entre aquests actors.

No es tracta, simplement, de participació ciutadana mitjançant negociacions amb quatre representants veïnals, ni de la creació, una mica més sofisticada, de consells de barri i de taules de concertació, encara que això ja seria un avenç. Ni ens referim al fet que els "ciutadans decideixin"; així, sense saber molt bé ni qui, ni en què, ni perquè. Es tracta més aviat de posar en marxa processos que promoguin l'autonomia i l'organització en la comunitat, que siguin educatius, que comprometin els residents a millorar l'entorn, a estar vinculats a polítiques concretes i reals, a processos de transformació de les seves condicions de vida. No ens referim a processos participatius que passin per una única taula ni per un únic representant, sinó a una gran varietat d'activitats i de col·lectius, de protagonistes i de compromisos. No ens referim a participació, ens referim a transformació participativa i comunitària.

Una llei de millora de barris que volgués ser alguna cosa més que un fons d'inversions al servei dels ajuntaments (benvingut sigui, hi insistim) hauria per tant de promoure i buscar això. A més de posar diners al servei dels ajuntaments, caldria poder posar diners al servei d'altres estratègies d'intervenció que vinculessin els recursos no només al mal estat del barri sinó a com es pensa capgirar la situació.

També seria bo de destinar recursos al monitoratge d'experiències, a la valoració i la visualització de pràctiques innovadores i eficaces que ja s'estan produint, tot i que de manera dispersa i encoberta. I també seria bo de comprometre l'Administració de la Generalitat, i no només el Departament de Política Territorial, en noves maneres de cooperació interdepartamental.

Itziar González

Arquitecte

EL REpte METODOLÒGIC DELS PROCESSOS DE TRANSFORMACIÓ URBANA I EL SEU "ACOMPANYAMENT"

En l'àmbit de l'urbanisme i, més concretament, en el marc de la recent Llei de barris, totes les propostes de transformació i millora urbana s'enfronten amb el repte de fer compatible el seu primer impuls generador de nova realitat amb la fragilitat i mutació de molts dels elements implicats. El gruix de temps que suposen aquestes transformacions constitueix un espai transitori en el que tenen lloc multitud de variacions infinitesimals que, atesa la seva capacitat de canviar la trajectòria del projecte inicial, mereixen el desenvolupament d'una metodologia pròpia. Ens referim sens dubte, a la necessitat de realitzar un es-

crupolós acompanyament de totes les mutacions i canvis que, alhora que configuren la nova realitat urbana, també poden esborrar, malauradament, tot allò que feia aquell lloc valuós per a les persones i digne, per tant, de ser transformat. De fet, molt sovint, la renovació comporta també el risc de produir un impacte tan rotund i contundent que esquinci el teixit més que modelat de temps i temps de vivències quotidianes de la gent.

D'altra banda, però, aquest espai ambivalent de la transformació esdevé també l'espai precís per a la